

Przerwy (pauzy) w czytanim tekście.

W czytaniu odgrywają one bardzo ważną rolę. Pauzy to okresy krótszego lub dłuższego milczenia w czasie czytania. Celem ich jest oddzielenie poszczególnych części tekstu, aby słuchaczowi ułatwić zrozumienie sensu całości. Przez błędne stosowanie przerw, sens może ulec zmianie. Po prawidłowo stosowanych przerwach poznaje się, że lektor rozumie to, co czyta. Bez zrozumienia treści można wprawdzie wyraźnie czytać, ale nie można robić prawidłowych pauz.

Przerwy wymagane są ponadto ze względu na potrzebę oddechu. Lektor potrzebuje przerw, aby uzupełnić powietrze do dalszego czytania. Lektor powinien przy każdej okazji nabierać powietrze, w przeciwnym bowiem razie będzie odczuwał zmęczenie lub, gdy mu zabraknie powietrza, zrobi niespodziewanie przerwę w zupełnie nieoczekiwanym miejscu.

Tak jak dla lektora, przerwy potrzebne są również dla słuchaczy. Słuchacz nie może być zalany potokiem słów, gdyż nie zrozumie wtedy prawidłowo czytanego tekstu.

Rodzaje przerw:

- **Akapit** - jest to zakończenie zdania kropką i rozpoczęcie następnego od nowej linijki. Oznacza to nowy rozdział lub nową myśl. Jest to najdłuższa przerwa stosowana w czasie czytania. Trwa ona na okres liczenia do trzech (zaznacza się ją w przygotowywanym tekście jako ///). W tym czasie lektor nabiera powietrza, przygotowuje się do następnej części i kontaktuje się wzrokiem ze słuchaczami.
- **Kropka** - jest to nieco krótsza przerwa, odpowiadająca liczeniu do dwóch (//).
- **Średnik** - to taka sama przerwa jak kropka.
- **Przecinek** - to najkrótsza przerwa, liczona do jednego (/), czyli tylko tyle, aby uzupełnić powietrze i rozdzielić poszczególne myśli dla ich lepszego zrozumienia.
- **Nawias** - zawiera słowo lub zdanie wyjaśniające. Jest to przerwa liczona na jeden (/).
- **Dwukropek** - ta pauza nie jest dokładnie określona. Najczęściej jest

równa kropce, czyli liczy się ją do dwóch (/).

- **Pytajnik i wykrzyknik** - wymaga przerwy jak przy kropce (/), ale jeśli chcemy wywołać pewne zaciekawienie lub napięcie u słuchaczy, można zrobić przerwę nieco dłuższą.

- **Przerwy wtrącone** - robimy je w miejscach, gdzie ma żadnego znaku interpunkcyjnego. Służą one pełniejszemu zrozumieniu zdania.

Po podmiocie zdania głównego - np. " Bóg / jest Stwórcą nieba..."

Przy opuszczeniach - np. " Ciało należy do ziemi, dusza / Bogu."

Przy łącznikach jak "i", "albo", "bo" - np. " To / albo owo"

Bez tych dodatkowych przerw lektor nie jest w stanie przekazać treści oraz utrzymać właściwego tempa. Przerwy tego typu są krótkie. Ich miejsce wyznacza lektor sam. Znajdzie je tym łatwiej, im lepiej zrozumie treść czytanego tekstu. Np. "Zbuntował się na pustyni Izrael, naród wybrany..."
Po słowie "pustynia" należy zrobić krótką przerwę, w przeciwnym bowiem razie można byłoby zrozumieć zdanie tak, że chodzi o pustynię o nazwie Izrael. O przerwie nie zawsze więc decyduje kropka czy inny znak pisarski, ale przede wszystkim sens zdania.

Błędem jest, jeśli lektor robi za mało przerw, robi przerwy w nieodpowiednim miejscu lub nie stosuje się do odpowiedniej długości przerw.

Akcent gramatyczny i logiczny w czytany tekście.

Akcent gramatyczny.

Akcent gramatyczny w języku polskim polega na wyróżnieniu jednej z sylab wyrazu przez wymówienie jej silniej, z naciskiem. W języku polskim akcent gramatyczny jest stały i przypada na przedostatnią sylabę w wyrazie wielosylabowym. Np. obrazek, meblościanka, autostrada.

Jednak od tej zasady są wyjątki:

1) Przy wyrazach obcego pochodzenia zakończonych na:

- -ika, -yka akcentuje się trzecią sylabę od końca. Np. logika, polityka, matematyka

- -ik, -yk w liczbie mnogiej również akcentuje się trzecią sylabę do końca. Np. laik laicy, fizyk - fizycy, plastyk - plastycy.

2) Przy czasownikach zakończonych na:

- -śrny, -ście akcentuje się trzecią sylabę od końca. Np. byliśmy, czytaliśmy, chodziliśmy, staliście, spaliście

- -libyśmy, -łybyśmy akcent pada na czwartą od końca sylabę. Np. nakarmiłybyśmy, mówilibyśmy, chodzilibyśmy.

3) Przy wyrazach zakończonych częścią -kroć, -set akcent pada na trzecią sylabę od końca. Np. osiemset, tysiackroć.

4) Przy wyrazach złożonych z części arcy-, eks-, wice i rzeczowników jednosylabowych akcent przypada na ostatnią sylabę wyrazu. Np. arcyceń, wicekról, eksmistrz.

5) Przy wyrazach biblijnych akcentuje się inaczej niektóre słowa. Np. Jerozolima.

Akcent logiczny.

W każdym zdaniu spotykamy się z różnymi jego częściami, np. podmiot, orzeczenie, dopełnienie itp. Te elementy w różnych zdaniach mają różną wartość znaczeniową. W każdym bowiem zdaniu tkwi jakaś myśl, idea, sens, który może być wyrażony przez te różne części zdania. To słowo, czy słowa, które wyrażają istotną myśl, winny być wyodrębnione, czyli zaakcentowane. To zaakcentowanie głównej myśli, sensu danego zdania, nazywamy właśnie akcentem logicznym.

Akcent logiczny wykonujemy przez:

- Wzmocnienie siły głosu
- Zmianę wysokości tonu
- Wydłużenie słowa
- Przerwę przed i po danym słowie.

Zadaniem lektora jest wynalezienie tego wyrazu w zdaniu, który decyduje o sensie, by odpowiednio go głosowo wyodrębnić. Prawidłowy akcent logiczny warunkuje poprawne odczytanie intencji -autora oraz właściwe przyjęcie treści przez słuchaczy. Akcent położony na niewłaściwym słowie zniekształca sens zdania.

- Np. "Jesteśmy dziećmi Boga" - Tak akcentujemy fakt dokonany, który

miał miejsce w czasie chrztu.

- Np. "Jesteśmy dziećmi Boga" - Tak wyrażamy nasze dziecięctwo Boże.
- Np. "Jesteśmy dziećmi Boga" - Tak wyrażamy przynależność do Boga, a nie do kogoś innego.

Błędem jest zaniedbywanie akcentów logicznych lub tworzenie ich zbyt często w jednym zdaniu. Znalezienie poprawnego akcentu logicznego nie jest sprawą szczęścia, ale właściwego przygotowania. Najlepiej po pierwszym przeczytaniu zdania zamknąć tekst i oddać sens zdania własnymi słowami. Następnie przeczytać tekst z takim akcentem, jaki byłby przy swobodnym mówieniu.

Melodyka zdania czytanego

Czytanie brzmi naturalnie, jeśli lektor moduluje głos. Modulacja polega na zmianie wysokości tonu. Głos ludzki rozbrzmiewa w szerokiej skali i obejmuje w mowie przynajmniej jedną oktawę. Im fala intonacyjna jest różnorodniejsza, tym mowa jest bogatsza, plastyczna i lepiej wyraża myśl oraz stany uczuciowe.

Każdy człowiek posiada właściwą sobie dominantę tonu, czyli podstawową wysokość, która zależy od anatomicznej budowy narządu głosowego (długość strun głosowych, ustawienie krtani). Dominanta powinna służyć za punkt wyjścia wszystkich zmian wysokości - w górę i w dół.

Lektor ma panować nad falą intonacyjną swego głosu. Jest to ważne w zdaniach rozwiniętych. Kiedy myśl zdania rozwija się, ton automatycznie posiada tendencję wznoszenia się ku górze. Natomiast gdy zdanie zmierza ku końcowi, wtedy tonacja się obniża.

Czytanie rozpoczyna się od niższego tonu. Przy zmianach tonacyjnych pod koniec zdania wraca się do dominanty. Należy wystrzegać się czytania na jednym tonie, gdyż wytwarza to nieprzyjemną dla ucha monotonię.

W modulacji głosu pomagają znaki interpunkcyjne:

- Przy kropce ton się obniża.
- Przy przecinku głos lekko podnosi się lub zostaje w zawieszeniu.

- Przy średniku ton zniża się, a czasami podnosi się.
- Przy nawiasach, cudzysłowach i zdaniach wtrąconych ton spada lub podwyższa się, w zależności od treści.
- Przy wykrzykniku ton zniża się i wzmacnia.
- Przy znaku zapytania głos z reguły się podnosi.

Ćwiczenie:

Przeczytaj poniższe zdanie, zwracając uwagę na odpowiednią intonację.

"Nie pójdziesz dziś do domu!" - rozkaz, względnie zakaz.

"Nie pójdziesz dziś do domu?" - pytanie.

"Nie pójdziesz dziś do domu." - oznajmienie.

Kto podczas zgromadzenia liturgicznego odczytuje teksty monotonicznie, czyli na jednym tonie, pozbawiając tym samym zdania melodii, ten niszczy albo zakrywa sens tekstu. W ten sposób utrudnia słuchanie w skupieniu lub odbycie wspólnej modlitwy. Należy czytać w sposób naturalny, czyli tak, jak się mówi, z naturalną, zmianą melodyki głosu. Im bardziej różnorodna jest fala intonacyjna, tym bogatsza i plastyczniejsza jest nasza mowa.

Duża przestrzeń kościoła skłania lektora do podniesienia głosu, aby mógł on przeniknąć odległość. Gdy mówi się takim podniesionym tonem, czytanie staje się głośniejsze, lecz pociąga za sobą odpowiednie konsekwencje:

- Jeżeli stale mówi się na zbyt wysokich tonach, wówczas nasze struny głosowe, przez nadmierne napięcie i przemęczenie, ulegną szybkiemu zdarciu. Poza tym skutki takiego mówienia udzielają się także słuchaczom: wysoki głos męczy, natomiast głos piersiowy, niski i głęboki - uspokaja ich.
- Mówiąc wysokim głosem wpadamy w ton pseudopobożnego, płacznego "zawodzenia". Jest to forma złego nawyku, który potem trudno w swoim czytaniu wyeliminować.

Trudności wymowy

W języku polskim są słowa łatwe do wymowy i z nimi lektor nie ma większych trudności. Są też słowa trudne. Niżej przedstawiony wierszyk dykcyjny, choć nieskładny w treści, wykazuje jednak szereg trudnych słów, które lektor musi dobrze wypowiedzieć. Należy spróbować przeczytać ten tekst w wieloraki sposób - szeptem, półgłosem i głośno.

Nielatwa słów wymowa.

Ha, trudna na to rada!
Jeszcze trudniejsze słowa,
Gdy się je w całość składa.
Spójrz w przestrzeń w blaskach zorzy:
Gra życiem, skrzy srebrzyście;
A w drzewach wietrzyk Boży
Splątane czesze liście.
Z otchłani tchła mgła obła,
Trzchnął trznadel, pstrąg w głąb pruje,
Wybrnęła wydra w brodła,
Dżdżownica źdźbło żuje.
Chrzaszcz pszczołę wstrząsł w szczelinę,
Zaś pchła pchłę pchnęła w popiół,
Trwożliwie zabrzmiał trzmiel w trzcinnie,
Póki swego nie dopiął.
I ty też dopnij, chociaż
Słów kształty krztuszą krtanie;
Co jednak umiesz, pokaż,
Ułóż to w płynne zdanie.

Zdania z akcentami

1. Wczoraj odrabialiśmy lekcje z matematyki.
2. Czy poszlibyście do kina?
3. Kiedy napisaliście list?
4. Wszystko, co zrobiliście, zrobiliście dobrze.
5. Ćwiczenia z fizyki.
6. Lubię słuchać muzyki.
7. Dlaczego chodziliście po lesie?

8. Nie zrozumieliśmy tego twierdzenia.
9. Zrobiliśmy wszystko, jak obiecaliśmy.
10. Rozwiążę zadania z matematyki, biologii i fizyki.
11. Czy chcielibyście zdać egzamin?
12. Przyszliśmy do babci i zjedliśmy obiad, który razem przygotowaliśmy.
13. Nudziliśmy się, więc ćwicziliśmy akcenty.
14. Dlaczego tego nie zrobiliście?
15. Kiedy poszliście z imprezy?
16. Czytaliśmy apokalipsę w ubiegłą niedzielę.
17. W zeszłym roku chodziliśmy po górach.
18. Czy chcielibyście to powtórzyć?
19. Poszliśmy do kina.
20. Zrobiliśmy obiad.
21. W ubiegłym roku podróżowaliśmy autostopem.
22. W czasie wakacji zwiedzaliście muzea.
23. Dlaczego nie chcieliście tego przeczytać?
24. Może jutro zrobilibyśmy zadania z matematyki.
25. Czy zdobyliście medal?
26. Dlaczego nic nie powiedzieliście?
27. Nie powiedzieliśmy jaka jest prawda, bo baliśmy się kary.
28. Rozmawialiśmy wczoraj.
29. Byliście wczoraj w domu?
30. Byliśmy i czytaliśmy.
31. Zrobiliśmy zadania z matematyki, uczyliśmy się fizyki, napisaliśmy algorytmy na informatykę i ćwicziliśmy śpiew na muzykę.
32. Kiedy uczyliście się czytać?
33. Czy zrobilibyście wszystko, jak należało?
34. Kupiliście chleb?
35. W czasie wieczerzy składaliśmy życzenia.
36. Życzyliśmy sobie herbatę bez cytryny.
37. Zrobiliśmy zanim pomyśleliśmy.
38. Wieczorem oglądaliśmy telewizję.
39. Wzięliśmy udział w konkursie i wygraliśmy wycieczkę.
40. Czy skończyliśmy już egzamin?